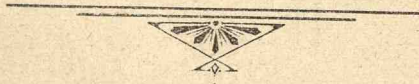

DREPTUL DE AUTOR
AL STREINILOR
IN ROMÂNIA

DE

339361

TRANDAFIR G. DJUVARA
MINISTRU PLENIPOTENȚIAR
PREȘEDINTE AL ASOCIAȚIUNEI LITERARE ȘI ARTISTICE INTERNAȚIONALE

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA L'«INDÉPENDANCE ROUMAINE»
56, Calea Victoriei.—Strada Academiei, 17

1907

Dreptul de autor al străinilor în România

Puține cestiuni au fost așa de rău cunoscute și au dat loc la confușiuni și controverse multiple și încălcite, ca cestiunea dreptului de autor, sau cum se zice de obicei a drepturilor de proprietate literară și artistică ale străinilor în România. Fazele prin cari a trecut această cestiune, care interesează viitorul limbei și literaturii naționale, sunt atât de extraordinare și ciudate, încât par a fi de domeniul romanului.

În adevăr, cu toate că eră în ființă o *Lege a Presei* dela 1 Aprilie 1862, al cărei prim capitol, intitulat: *Despre Proprietatea literară*, cuprindea principiile legii franceze dela 19 Iulie 1793, multă vreme s'a crezut că proprietatea literară și artistică este lipsită de orice sancțiune legală și că nu e nici de cum regulamentată în România. În acest senz există chiar o sentință dela 22 septembrie 1880 a Tribunalului de Ilfov, secția Comercială. Cum de ne mai mirăm că o asemenea eroare s'a acreditat și peste graniță și a dăinuit până în timpii din urmă?

Iată explicațiunea acestui fapt ciudat. După pro-

mulgarea Constituțiunei dela 30 Iunie 1866, multă vreme s'a crezut că legea Presei din 1862 fusese abrogată de art. 129 al Constituțiunei. Acest articol, însă, nu abrogase decât legile anterioare, cari erau contrarii dispozițiunilor constituționale. In specie, legea presei din 1862, nu numai că nu era contrarie spiritului și literei Constituțiunei, dar încă ea găseă o sancțiune în art. 19 al acestei Constituțiuni, care sună astfel: «Proprietatea *de orice natură* este sacră și inviolabilă», — în art. 24, care mențiunează garanțiile asigurate pentru comunicarea și publicarea ideilor și opiniunilor în scris și prin presă, — în art. 480 și 998 din Codul civil și în art. 339 și 342 din Codul penal. Mai mult chiar: art. 398 din Codul penal modificat de legea dela 17 Februarie 1874, prevede că sunt abrogate toate legile penale anterioare *afară de dispozițiunile privitoare la delictele de presă*, prevăzute de legea asupra Presei de la 1862, ceea ce implică recunoașterea existenței acestei legi.

Inalta Curte de Casație și Justiție puse capăt acestor indoieli, prin hotărârea sa dela 21 Septembrie 1893, care recunoștea că legea Presei din 1862 eră perfect în vigoare.

Art. 11 al cestei legi stipulă foarte categoric: «Toate aceste drituri se închezășuesc și autorilor, compositorilor, desemnatorilor, traducătorilor din statele streine, cari cu reciprocitate vor închezășui în cuprinsul teritoriilor lor proprietatea literară» ¹⁾. S'ar fi părut prin urmare, că,

¹⁾ Acest principiu al *statului real*, în virtutea căruia autorii streini sunt asimilați cu cetățenii țării unde cer protecțiunea operelor lor, a triumfat și în Convențiunea dela Berna dela 1883, din care a eșit Uniunea Internațională pentru protecțiunea operelor literare și artistice. Din potrivă

legea fiind așa de formală, drepturile streinilor nu vor fi nici de cum contestate.

Din nenorocire, două noi stavile fură ridicate pe calea acestei nenorocite legi a Presei din 1862.

Cestiunea reciprocității legale și a reciprocității diplomatice

Prima greutate fu aceea de a ști ce voise legiuitorul din 1862 să înțeleagă prin *reciprocitate*. Era oare vorba de *reciprocitate diplomatică*, rezultând din Tractate internaționale, sau numai de *reciprocitate legală* sau *reciprocitate de fapt*, rezultând din dispozițiunile legislative interioare ale fiecărui stat. Din capul locului, sunt mai mulți ani deja, m'am pronunțat pentru a doua interpretare, dar am găsit contradictori, printre cari voi cită pe d. Petre Grădișteanu, eminentul juriconsult. Dar, ceva și mai grav: guvernul chiar se declară pentru reciprocitatea diplomatică. În urma instrucțiunilor ce primi de la Ministerul nostru al Afacerilor Streine, Legațiunea României din Berlin, printr'o scrisoare a d-lui Ministru Plenipotențiar Al. Beldiman ¹⁾

Convențiunea dela Montévideo, încheiată între următoarele șapte state sud-americane: Argentina, Bolivia, Brasilia, Chili, Paraguai, Peru și Uru-guai, la 19 Ianuarie 1889, a admis principiul *statului personal*, adică că autorii streini se bucură, în celelalte state de drepturile ce le acordă legea țării unde a apărut opera mai întâiu, fără însă ca această protecțiune să fie mai îndelungată decât cea de care se bucură naționalii. Au aderat la această convențiune din Montevideo: Franța în 1897, Spania și Italia în 1900, Belgia în 1903, dar numai Argentina și Paraguai au primit aceste aderări, astfel că această Uniune pan-americană nu dă rezultate practice. E interesant însă de semnalat principiul conducător al Convențiunei din Montevideo.

¹⁾ Vezi *Boersenblatt*, dela 29 Iunie 1904.

comunică oficialmente că art. 11 al legii din 1862 a rămas fără aplicare practică, de oarece nici un schimb de declarațiune de reciprocitate nu s'a făcut cu statele streine ¹⁾. Am combătut această părere în raportul meu către Congresul literar și artistic internațional, din Marsilia (1904): «Cum, ziceam, s'ar fi referat legea din 1862 la reprocitatea diplomatică, rezultând din Tractate sau Convențiuni internaționale, atunci când România, sau mai exact vorbind, Principatele Unite ale Munteniei și Moldovei nu aveau încă asemenea Tractate sau Convențiuni? Primul tractat semnat de România, care ar fi putut să atingă un asemenea subiect, a fost Tractatul de Comerț cu Austro-Ungaria din 1875. Este învederat că legea din 1862, vorbind de *reciprocitate*, a vrut să înțeleagă reciprocitatea de fapt sau *reciprocitatea legală*, pe care numeroase țări o acordă, fără a ține socoteală dacă există sau nu Convențiuni asupra materiei». Și adăugăm: «Această controversă nu va putea fi rezolvată decât când cei interesați se vor hotărâ să ducă această delicată cestiune dinaintea instanțelor judiciare ale Regatului: e îndelungată vreme de când cer introducerea acestei acțiuni judiciare, pentru a vedea, în

---

¹⁾ Sunt totuși juriconsulți cari susțin că art. 1 al convențiunii de comerț dintre România și Franța, din 23 Februarie 1893 constituie reciprocitatea diplomatică ce reclamă în 1904 guvernul român. — D. Petre Grădișteanu, într'un articol intitulat *Proprietatea literară și artistică a streinilor în România* și publicat în *Cronica* de la 10 Noembrie 1901, s'a pronunțat categoric că «reciprocitate legislativă nu este în această materie între România și Franța». Răspunsul definitiv l'a dat Inalta Curte de Casație și Justiție anul acesta.

fine, triumfând principiile de dreptate ce urmăresc de douăzeci și șase ani ¹⁾.

După atâtea apeluri, în același sens, adresate au-

¹⁾ *Bulletin de l'Association litt. et art. Int.*, 1904, p. 174.

«La 29 Iunie 1878, în primul Congres literar și artistic internațional, întrunit la Paris sub președinția marelui Victor Hugo și din care a eșit Asociațiunea literară și artistică internațională, luai cuvântul și mă asociai, ca Român, protestărilor indignate ale întregului auditoriu contra așa poreclitei contrabande literare. Voiu revendica pururea cu mândrie acest fapt, că am fost primul Român care am îmbrățișat principiile cele mai largi, proclamate în materie de proprietate literară și artistică». (*Bulletin de l'Assoc. litt. et art. Int.*, 1900, p. 54).

În 1881 dejă, am fost delegatul oficial al Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice, trimis de Ministrul de atunci, marele bărbat de Stat C. A. Rosetti, la Congresul literar și artistic Internațional din Viena; tocmai acestei împrejurări norocite am datorit, de și tânăr și la începutul carierei mele diplomatice, onoarea de a fi fost ales Vice-Președinte al Congresului. (*Bulletin*, 1881).

Asociațiunea literară și artistică internațională care a ținut anul acesta congresul său anual la București, a fost fondată la 19 Iunie 1878, în urma hotărârei Congresului literar și artistic organizat la Paris de Societatea oamenilor de litere din Franța. E interesant a reaminti numele membrilor primului Comitet al acestei Asociațiuni, care a jucat, în urmă, un rol atât de mare în statornicirea drepturilor de autor. *Președinte de onoare*: Victor Hugo, *Membrii comitetului de onoare*: Edmond About, Jules Simon (Franța); B. Auerbach (Germania); Blanchard Jerrold (Anglia); Castelar (Spania); Mendès Leal (Portugalia); Tôres Caïsdo (Salvador); Tourgueneff (Rusia); *Membrii comitetului executiv*: T. Kalish (Germania); E. King (Statele Unite); Nordau (Ungaria); Wittmann (Austria); M de Peralta (Costa-Rica); da Fonseca (Brasilia); Audebrand, Cortambert, Dentu, T. Figuiet, G. Hachette, H. de Lapommeraye, Larnaude, H. Malot, A. Pagès. L. Ratisbonne. Fr. Thomas, P. Zaccone (Franța); Carlo del Balzo, Al. Kraus, Sonzogno (Italia); Fr. Baetzmann (Norvegia); T. G. Djuvara (România); Loennrot (Suedia); Tallichet (Elveția); *Secretar*: Jules Lermina. Asociațiunea a organizat Congrese literare și artistice Internaționale în următoarele orașe: Londra (1879); Lisboa (1880) Viena (1881), Roma (1882), Amsterdam (1883), Bruxelles (1884), Anvers (1885), Geneva (1886), Madrid (1887), Venezia (1888), Paris (1889), Londra (1890), Neuchâtel (1891), Milan (1892), Barcelona (1893), Anvers (1894), Dresda (1895), Berna (1896), Monaco (1897), Turin (1898), Heidelberg (1899), Paris (1900), Vevey (1901), Napole (1902), Weimar (1903), Marsilia (1904), Liège (1905). București (1906).

torilor și editorilor străini în numeroasele congrese trecute, de data aceasta fui ascultat: Casele Enoch și Durand din Paris, făcură un proces de contrafacere caselor Degen și Zamfirescu din București, cari reproduseseră, fără autorizațiune prealabilă, mai multe bucăți muzicale de autori francezi. Am fost specialmente fericit văzând că unanimitatea judecărilor români, căroro singuri le aparține interpretarea legilor, mi-a dat dreptate asupra acestui prim punct în litigiu, acel al reciprocității. În adevăr, prin sentința sa dela 17 Decembrie 1905, secția 4-a a Tribunalului de Ilfov a recunoscut că: «reciprocitatea de protecțiune există între Franția și România, în baza legilor interioare: la noi prin legea asupra Presei din 1862; în Franța: prin decretul dela 28 Martie 1852» ¹⁾. Afacerea mergând în apel, Secția I a Curței de Apel din București, prin hotărârea sa dela 24 Maiu 1906, confirmă acest mod de a judecă, în următorii termeni: «Existența reciprocității cerută de art. 11 din legea presei poate fi pur

¹⁾ Chiar în urma acestei hotărâri, bănuiala și neîncrederea persistau în spiritul autorilor străini, căci iată ce se poate citi în circulara dela 9 Aprilie 1906 a Asociațiunei literare și artistice internaționale din Paris: «Dar străinii nu pot profita de această lege (e vorba de legea dela 23 Martie 1904, care a suprimat depozitul obligatoriu), după cât se pare, numai întru atât, întru cât Statul, căruia aparțin, a asigurat printr'o înțelegere diplomatică, reciprocitatea autorilor români». Hotărârea Curței de Apel din București, secția I, dela 24 Maiu 1906 se pronunță astfel asupra chestiunei reciprocității: «Considerând, în speță, că este cert că legile franceze, de cari aparțin părțile civile apelante, prevăd că autorii străini, a căror guverne n'au aderat la Convențiunea internațională din Berna se bucură totuși în Franța de aceeași protecțiune ca și autorii francezi, sub condițiunea numai a reciprocității». *Le Droit d'auteur* dela 15 Iulie 1906, p. 91, face următoarea dreaptă observațiune asupra acestui considerant: «Decretul francez din 1852 nu pretinde condițiunea reciprocității în ce se atinge de represiunea contrafacerei. Depozitul în Franța este pur introductiv de acțiune».

și simplu legală sau recunoscută pe cale diplomatică, întru cât acest articol nu face nici o obiecțiune în această privință». Afacerea mergând în Casație, Inalta Curte de Casație și Justiție dete în fine în mod definitiv, aceeși soluțiune prin hotărârea sa dela 5 Iulie 1906, în următorii termeni: «Considerând că legiuitorul nu face nici o distincțiune între autorii streini și români, destul numai ca, conform art. 11 din legea Presei din 1862 să existe o reciprocitate legală pentru protecțiunea proprietății intelectuale între România și țara căreia aparțin autorii streini; Considerând că nu se contestă existența unei asemenea reciprocități între Franța și România, iar, de altfel, protecțiunea reciprocă a proprietății industriale și literare este expres prevăzută prin Convențiunea Comercială încheată între ambele State la 23 Februarie 1893; Considerând că, prin stabilirea acestei reciprocități, nici Franța, nici România, nu au înțeles a schimba regimul intern ce regulează proprietatea literară din aceste State, nici a trată pe autorii streini mai favorabil decât pe autorii indigeni, astfel că diferența de condițiuni, în care se exercită dreptul de proprietate literară în fiecare din aceste State, nu poate avea vre-o înrăurire în cauză»¹⁾.

Astfel fu înlăturată această primă stavilă, ridicată

---

¹⁾ Țările care admit principiul reciprocității legale sunt: Italia, Monaco și Elveția, la cari putem adăoga: Franța, Egiptul, Belgia și Luxemburgul; prin urmare în aceste șapte țări relațiunile noastre sunt regulate de fapt, în privința proprietății literare și artistice, fără a mai fi nevoie de nici o stipulațiune internațională specială. Patru alte țări: Danemarca, Spania, Anglia și Norvegia pot regula aceste relațiuni cu noi printr'o simplă ordonanță sau o notă diplomatică. Cu celelalte țări va trebui să încheiăm învoiri internaționale, dacă nu aderăm la Convențiunea din Berna.

împotriva drepturilor streinilor, sub pretextul reciprocității. Trebuie însă să observ că dificultatea nu a fost înlăturată decât pentru țările care admit reciprocitatea legală. Dificultatea însă dăinuește pentru țările ca Germania și Ungaria, de pildă, cari nu admit decât reciprocitatea diplomatică ¹⁾. Autorii, aparținând acestor State, nu pot urmări contrafacerile operelor lor în România; ei se află, astfel, într'o condițiune de inferioritate față cu autorii aparținând Statelor, ca Franța, cari admit reciprocitatea legală. Lucrul acesta are o mare importanță, mai cu seamă pentru numeroasele lucrări muzicale din Germania și din Austro-Ungaria ²⁾, cari sunt contrafăcute la noi cu un adevărat cinism și chiar exportate până în Egipt. De aceea nu mă îndoiesc că, în urma jurisprudenței fixate anul acesta la noi, țările în chestiune se vor grăbi să semneze cu România declarațiuni diplomatice de reciprocitate; altfel statu quo urmând înainte și menținându-se pentru dânsle regimul de licență de până acum, autorii și editorii țărilor cari reclamă reciprocitatea diplomatică vor continua a fi reproduse și contrafăcuți, pe când interesele confrăților lor din țările admitând reciprocitatea legală vor fi ocrotite. România nu poate re-

¹⁾ § 55 al legii germane dela 19 Iulie 1901, prevede că străinii nu sunt ocrotiți în Germania, decât numai dacă operele lor au apărut mai întâiu în Germania, fie în limba originală, fie în traducere.

²⁾ Legea austriacă din 19 Octombrie 1849, pe care s'a întemeiat d-l Petre Grădișteanu în articolul său, a fost de mult modificată prin legea dela 26 Decembrie 1895, actualmente în vigoare. Art. 2 al acestei legi sună astfel: «Această lege se aplică operelor autorilor străini, când ele au fost publicate în Imperiul German sau operelor nepublicate ale supușilor germani, sub condițiune de reciprocitate și întru atât întru cât durata protecțiunii să nu întreacă pe aceia acordată în Imperiul german; cât pentru celelalte opere, protecțiunea va fi determinată de tractate».

fuză de a semnă declarațiuni asigurând reciprocitatea legală altor țări ¹⁾. Va depinde dar de Statele interesate să înlătore stavila ce mai persistă pentru dănsese. Nădăjduesc că cei interesați nu vor pierde vremea, cum au perdut atâția ani autorii și editorii francezi, pentru a-și reclama drepturile asigurate prin legea din 1862; dreptatea, o aveau, dar nu o cereau.

*

Cestiunea depozitului obligatoriu (1862 și 1885) ²⁾

A doua greutate, care se împotrivea îndeplinirii drepturilor streinilor în România, eră obligațiunea depozitului prevăzut de art. 9 al legii din 1862. De rândul acesta, ițele controverselor erau încă și mai în-

¹⁾ Țările cari nu ocrotesc operele străine decât prin Tractate sunt următoarele: Germania, Austria, Argentina, Brasilia, Chili, Republica Dominicană, Equator, Guatemala, Haïti, Honduras, Ungaria, Japonia, Nicaragua, Paraguay, Olanda, Peru, San-Marino, Salvador, Tunisia, Uruguay. Țările cari ocrotesc operele străine, chiar fără tractate, dar sub condițiunea reciprocității sunt: Bolivia, Columbia, Costa Rica, Danemarca, Spania, Statele-Unite, Anglia, Grecia, Italia, Mexicul, Monaco, Norvegia, Portugalia, România, Suedia și Elveția. Iată, în fine, numele țărilor cari proteguesc operele străine, chiar fără tractate și fără nici o condițiune de reciprocitate: Belgia, Egiptul, Franția și Luxemburgul.

²⁾ Cf. *La propriété industrielle, littéraire et artistique au point de vue administratif* par Georges Maillard, Paris, 1906, p. 153 și 139; — Raportul d-lui E. Rothisberger la Congresul din Berna din 1896; — Renouard, *Traité des droits des auteurs*, 1838; — A. Couhin, *La propriété ind. art. et lit.*, 1898, p. 365; — Pouillet, *Traité théorique et pratique de la prop. lit. et art.*; — A. Huard et E. Mack, *Répertoire de législ. de doctrine et de jur. en matière de prop. lit. et art.*, 1895; Daras, *Du droit des auteurs et des artistes dans les rapports internationaux*, 1887; — G. Huard, *Traité de la prop. intell.* 1903; — Raportul d-lui L. Layus, la Congresul din Anvers din 1894; — Raportul d-lui F. Foa, *Dépôt légal* presintat Congresului din Neapole din 1902, în care se găsește următoarea curioasă informațiune: «L'idée du dépôt obliga-

curcate: neînțelegeri și confuziuni ciudate făcură din această chestiune o mreață, comparabilă mitologiciei pânze a Penelopei.

E nevoie să purcedem cu multă metodă, pentru a lămuri bine acest punct.

Art. 9 al legii asupra Presei din 1862 sună astfel:

---

toire a été présentée la première fois, on ne le croirait pas, par un avocat interdit comme fou, Raoul Spitaïne, avec un arrêt imaginaire faisant partie d'un recueil publié en 1556: on l'a adopté ensuite et nous retrouvons dans un édit du mois d'août 1687 la prescription de déposer à la Bibliothèque du Roi deux exemplaires de tous les ouvrages imprimés» ;— Ch. Fliniaux *Législation et jurisprudence concernant la prop. lit. et art.*, Paris, 1878; — L. Cottreu, *Etude sur le droit de propriété des œuvres dr. et mus.* Bruxelles, 1883. p. 29; — G. La Vecchia, *Sull'indole del diritto degli autori di opere dell'ingegno*, Palermo. 1877; — Ch. Soldan, *L'union internationale pour la protection des œuvres lit. et art.* Paris, 1888; — F. Carotti, *Les droits d'auteur*, Florence, 1882; — *La convention du 29 Juin 1862 entre la France et l'Italie*, 1883; — M. Guay. *De la répression de la contre façon*, Paris 1877; — Ch. Fliniaux, *Législation et jurisprudence concernant la propriété litt. et art.* Paris, 1878, pag. 32, 41, 53, 86, 91, 222: — *Ed. Calmels*, de la propriété et de la contrefaçon des œuvres de l'intelligence, Paris, 1856. p. 279; — *Ed. Laboulaye et G. Guifrey*, La prop. litt. au XVIIIe siècle, Paris, 1859; — 1859; — G. Blanc et Al. Beaume, Code gén. de la prop. ind. litt. et art. Paris, 1854; — A. Nion, Droits civils des auteurs, artistes et inventeurs, Paris, 1846; — J. Pataille et A. Huguet, Code int. de la prop. ind. art. et litt. Paris, 1855, 37-38. — A. Gastambide, Tr. th. et pr. des contrefaçons, Paris, 1837, p. 17; — d'Orgerval, La prop. lit. en Fr. et à l'étr. Paris. 1868: — *Le Senne*, Tr. ph. th. et pr. des droits d'auteur et d'inventeur, Paris, 1846, p. 308; — *Ed. Clunet*. Et. sur la Conv. d'union Int. par la protection des œuvres litt. et art. Paris, 1887, A. Huard. Et. comp. des législations fr. etc. un matière de propr. ind. lit. et art. Paris, 1883; — V. Foucher, Le Congrès de la prop. lit. et artistique tenu à Bruxelles, Paris, 1858; M. Pelletier et H. Defert, Procédure en matière de contrefaçon ind. lit. et art. Paris, 1879, No. 608-123; — Oscar Comettant. La propr. int. du point de vue de la morale et du progrès, Paris, 1862, — Th. Regnault, de la propr. lit. Paris, 1826; Ad. Breullier, du droit de perpétuité de la propr. lit. Paris, 1885; — A. Rendu, Traité pr. de Dr. ind... la prop. ind. art. et litt. Paris, 1855 No. 760-765.

«Oricine va da la lumină o operă, fie tipărită, săpată ori litografiată, va fi dator a depune patru exemplare la Ministerul Instrucțiunii Publice, iar în județe va depune două exemplare la Prefecturi și unul la Biblioteca din Iași».

Pentru a reglementa acest depozit obligatoriu, un Regulament al legii asupra Presei, cu data de 4 Maiu 1862 și compus din 5 articole, prevedea că cererile și declarațiunile autorilor vor fi înscrise, într'un registru special, la Ministerul Instrucțiunii Publice; după informațiunile precise ce am luat, niciodată acest faimos registru nu a funcționat, cel puțin în răstimpul acestor ultimi două zeci de ani, ceea ce nu împiedică depositul obligatoriu de a fi imperios pretins, cel puțin în principiu, până în 1904.

Prima întrebare ce se puse, fû aceea de a se ști dacă depositul, prevăzut de art. 9, eră *declarativ* sau *atributiv* de proprietate, adică de a se ști dacă autorii pierdeau drepturile lor de proprietate în cazul când nu făceau depositul înainte ca operile lor să fi fost contrafăcute sau dacă, omițând această formalitate, se expuneau numai ca justiția să le respingă numai acțiunea eventuală în contrafacere. Asupra acestui punct jurisprudența a variat la noi: Tribunalul de Ilfov, prin sentințele sale de la 19 Maiu 1892 și 18 Dec. 1905, cum și Curtea de Apel din Galați (16 Maiu 1901) și Curtea de Apel din București, secția I (24 Maiu 1906) ¹⁾ se pronunțară pentru depo-

¹⁾ Iată considerantele hotărârei Curței de Apel din București din 24 Maiu 1906; «Considerând că, din art. 1 și 2 din Regulamentul făcut în executarea legii presei, rezultă că aceste depuneri la Minister erau cerute pentru constatarea dreptului de proprietate al autorilor; că

situl declarativ, pe când Curtea de Apel din București, secția III, prin hotărârea sa de la 21 Ianuarie 1893 a admis că depositul erà atributiv.

După cum se vede controversa erà serioasă și suprimarea depositului erà cel mai bun mijloc de a curma neînțelegerea.

Afacerea se complicase și mai mult în urma unei bizare confuțiuni, cum nu mai întâmpinăm alta în istoria legislațiunei noastre. Legea asupra Presei din 1862, fiind căzută în paragină și considerată, acum vreo două-zeci de ani, ca abrogată, guvernul, preocupat de ideea de a îmbogăți bibliotecile Statului cu publicațiunile apărute în țară, după cum se obișnuște în toate Statele civilisate, propuse Corpurilor legiuitoare și acestea votară o lege specială, legea de la 13 Aprilie 1885¹⁾; după dispozițiunile acestei legi, fie-ce tipograf era îndatorit de a depune trei exemplare din ori-ce broșură, ziar sau veri-ce imprimat, la Biblioteca centrală din București, la Biblioteca Academiei Române și la Biblioteca din Iași. Se va observa că legea nu se preocupa de cât de *imprimare*, pe când art. 9 al legii din 1862 avea în vedere și *gravurile și litografiile*.

Din nenorocire, la alcătuirea legii din 1885 se pierdu din vedere să se specifice că dispozițiunile ei, cu privire la deposit, înlocuiau pe acele ale art. 9 al legii de la 1862; e probabil că redactorul legii

---

acesta fiind scopul depunerilor, năndeplinirea acestei formalități, deși nu avea de efect pierderea dreptului de proprietate în sine îi puna totuși pe autori în imposibilitatea de a urmări pe contrafăcători și de a confisca exemplarele contrafăcute...»

¹⁾ Modificată de legea de la 23 Martie 1904.

din 1885 sau că nu avea cunoștință de legea din 1862 sau că o considera ca desființată; în adevăr nu trebuie uitat că curtea de Casație, tocmai în 1893, hotără că legea din 1862 eră încă în vigoare, cum e și astăzi.

Un fapt nou sfârși prin a încurca toată această afacere și mai mult; de și legea din 1885 nu s'a preocupat câtuși de puțin de legea din 1862 și nu a formulat abrogarea art. 9 al acestei din urmă legi, publicității de coduri, din propria lor inițiativă, înlocuiră, în codurile noastre, art. 9 al legii din 1862 prin cele trei articole ale legii din 1885, astfel că legea din 1862 apăru astfel cu cele zece articole (1-8 și 10-11) ale Capitolului asupra *Proprietății literare*, plus cele trei articole ale legii din 1885, cari arbitrar formau art. 9 al legii din 1862 ¹⁾. De aci urmă o adevărată arababură în studiile asupra acestei cestiuni ²⁾, ca și în spiritul unor judecători ³⁾. Această confusiune

¹⁾ Astfel în colecțiunea de legi, publicată de d. Ghețu. pag. 923.

²⁾ Astfel în articolul din *Le droit d'auteur* de la 15 sept. 1898; în depeșa d-lui Arsène Henry, ministru al Franței, de la 20 Ianuarie 1898; în: *La propriété litt. et art. au point de vue international* de d. Al. D. Nicolau (Paris, 1895) pag. 342; «Art. 9, modifié par la loi du 13 Avril 1885»; în: *La propriété litt. et art. en Roumanie* de d. Ion Th. Ghica (Paris, 1900) pag. 47-52; «Le neuvième article de la loi du 1 Avril 1862 a été modifié par la loi du 13 Avril 1885... Pour conclure, l'art. 9 modifié par la loi du 13 Avril 1885 exige le dépôt dans le but d'enrichir les bibliothèques publiques». Tot astfel și în lucrarea d-lui C. N. Hamangiu: *Proprietatea literară și artistică* (București 1893) pag. 199: «Legea presei din 1862, în art. 9, cuprinde, cu privire la deposit, următoarele dispozițiuni, în urma modificărilor ce a primit la 13 Aprilie 1885» și autorul publică și comentează cele trei articole ale legii din 1885, în locul art. 9 al legii din 1862, considerat pe nedrept ca modificat.

³⁾ Sentința Trib. Ilfov, secția comercială, în afacerea Secăreanu-Șa-raga: «că aceste dispozițiuni (ale art. 9 din legea presei din 1862) au

generală a fost împrăștiată de hotărârea Curței de Apel din București de la 21 Ianuarie 1893; art. 9 al legii de de la 1862 fu declarat încă în vigoare, iar dispozițiunile lui, privitoare la depositul de *patru* exemplare la Ministerul Instrucțiunii Publice, destinate a stabili dreptul de proprietate, fură deosebite de dispozițiunile legii din 1885, privitoare la depositul de *trei* exemplare, destinate numai a îmbogăți bibliotecile publice ale țării ⁴). Anul acesta, Curtea de Apel din București, infirmând sentința Tribunalului Ilfov de la 17 Dec. 1905, prin hotărârea sa de la 24 maiu, a rezolvat cestiunea în acelaș sens și în termenii următori; «Considerând că legea din 13 Aprilie 1885 n'a abrogat în mod expres, nici implicit formalitatea depozitului așa cum îl prevedea art. 9 din legea anterioară asupra presei; că, în adevăr legea din 1885 nu face nici o mențiune de art. 9; că ea n'a făcut de cât să oblige pur și simplu pe tipografi, autori și editori, sub pedeapsă de amendă, în caz de contravenție, de a trimite un număr oarecare de exemplare la Bibliotecile centrale din București și

---

căzut în desuetudine și că sunt abrogate prin legea din 13 Aprilie 1885» (Dreptul No. 50 din 1892); asemenea și sentința Trib. Ilfov de la 17 Decembrie 1905).

⁴) «Considerând că nu se poate deduce din dispozițiunile legii din 15 Aprilie 1885, care obligă pe autori, editori și litografi să remită câte trei exemplare, a oricărei publicațiuni, Bibliotecilor centrale și Academiei, pentru a susține că, prin această lege, dispozițiunile art. 9 ale legii presei din 1862, ar fi fost abrogate ca contrarii, de oarece nu există nici o contradicțiune între dispozițiunile acestor două legi, amândouă având scopuri diferite. Acea din 1862 stabilirea unui drept de proprietate exclusivă față cu reproductorul, acea din 1885, îmbogățirea bibliotecelor naționale și a Academiei....» (Afacerea Secăreanu-Șaraga, Dreptul No. 13 din 14 Febr. 1803).

Iași, precum și la Academia română; că această lege n'a avut dar de scop decât de a îmbogoți bibliotecile naționale cu producțiunile literare; prin urmare, dispozițiunile acestei legi, care erau create numai în acest scop și numai sub pedeapsă de amendă, nu contraziceau dispozițiunile art. 9 din legea presei, cari obligau pe autori a depune operele lor la Minister pentru constatarea și conservarea drepturilor lor».

Depozitul pentru streini

În afară de interesul juridic de a se lămuri această controversă, mai eră o rațiune puternică, care milită în favoarea suprimării depositului obligatoriu, formalitate învechită și inutilă, totdeauna combătută de Asociațiunea literară și artistică internațională ¹⁾: formalitatea depositului, care trebuia efectuat înainte ca operele să fi fost contra făcute, punea o piedică serioasă exercitărei drepturilor de proprietate ale autorilor streini; și în adevăr, cum ar fi putut ei face depositul tuturor operilor lor, la București, mai înainte ca ele să fi fost contrafăcute pentru ca să poată beneficia de drepturile ce le acordase art. 11 al legii din 1862? Materialmente lucrul eră aproape imposibil, astfel că

---

¹⁾ Congresul literar și artistic internațional, întrunit la Liège în 1905, a votat următoarea rezoluțiune: «Pentru ca o operă să se poată bucura de drepturile recunoscute de convențiunea din Berna, ea nu trebuie supusă nici unei condițiuni sau formalități». — Următorii autori nu sunt de acord asupra acestui punct: *Jean T. Ghica, La propriété litt. et art. en Roumanie*, Paris, 1900; *Al. D. Nicolau: La propriété litt. et art. au point de vue international*, Paris, 1895; *C. Hamangiu: Scriitorii și artiștii*, București, 1897; *Proprietatea litt. și art.* București, 1893.

obligativitatea depositului înseamnă, în fond, pentru streini, că nu puteau să se bucure de dispozițiunile legii asupra Presei¹⁾.

Acum câțiva ani, am căutat să fac un proces de principiu, pe când obligativitatea depositul există încă. La congresul de la Paris din 1900, ziceam: «Voiu resumă starea cestiunei, în cece privește pe streini: Drepturilor lor în România sunt egale cu acele ale Românilor chiar și pentru a le stabili dinaintea justiției, este de ajuns de a depune patru exemplare din fiecare operă la Ministerul Instrucțiunii Publice». Și adăogam la sfârșitul raportului meu: «Majoritatea autorilor streini vor fi mirați de a află, prin bibliografia mea, că operele lor au fost traduse fără știrea lor. Pentru a face să înceteze această licență, confrății noștri streini ar face bine să depună operele lor, confor legii românești, ceiace le-ar permite apoi să facă urmăriri legale²⁾».

În urma acestei apel, aflând că piesa *Serge Panine* va fi represintată pe scena Teatrului National, mă puseiu în raport cu autorul ei, d. Georges Ohnet, prin mijlocirea Biuroului Asociațiunei literare și artistice internaționale, mi s'au trimis chiar cele patru exemplare, ca ca să fac depositul la Ministerul Ins-

¹⁾ Un fapt analog se petrece în Statele-Unite. Acestea acordă o reciprocitate formală Germaniei și Franciei, astfel că autorii germani și francesi sunt asimilați cu cetățenii Statelor-Unite. Ei însă nu se pot bucura de această favoare, pentru că legea cere ca toți autorii să depună la biblioteca Congresului din Washington câte două exemplare, tipărite în Statele-Unite și cum acest depozit trebuie făcut cel mai târziu cu o zi înainte de publicarea în streinătate, de fapt străinii nu se bucură de nici o protecțiune în Statele-Unite.

²⁾ «Bulletin de l'Association» litt. et art. Int., 1900, pag.

trucriunii Publice, înainte de reprezentațiunea piesei. Rămânea ca justiția să hotărască dacă reproducerea piesei, fără autorizarea autorului, putea fi considerată ca o contrafacere deghizată sau dacă traducerea acestei piese era permisă, în conformitate cu art. 5 al legii Presei din 1862, care dispune că traducerile nu sunt cuprinse în enumerarea din articolele precedente decât în ceace privește textul chiar al traducțiunii, fiecare fiind liber de a face alte traducțiuni, după textul original al scrierei, — sau în fine, ceiace era mai sigur, dacă nu era cazul de a se aplica art. 4 al legii Presei din 1862, care glăsuește precum urmează: «Compozițiunile dramatice nu pot, nici ele, în termenii de mai sus, să fie reprezentate pe nici un teatru, nici publicate, fără învoirea autorului».

Eu aveam credința nestrămutată că Justiția ar fi dat câștig în cauza autorului francez. Din nenorocire în ultimul moment, d-l Georges Ohnet a stat la îndoială și nu mai mi-a trimes procura necesară; mi s'a spus că celebrul romancier s'a temut de o acțiune re-convențională.

Văzând că, după expresiunea unui spiritual confrate, nu pot să fac pe un cocoș să se bată cu deasila, hotărâi să urmăresc, prin toate mijloacele, desființarea art. 9 al legii din 1862, care stabilise depozitul obligatoriu.

Desființarea depozitului (1904)

La Congresul literar și artistic Internațional din Paris, în 1900, am propus și s'a votat următoarea rezoluțiune: «Congresul literar și artistic Internațional, în-

trunit la Paris, arată dorința ca guvernul Regal al României să binevoiască a obține dela Corpurile legiuitoare suprimarea art. 9 al legii asupra Presei dela 1 Aprilie 1862, privitor la depozitul operelor artistice și literare și roagă pe guvernele streine, în general, și pe guvernul Republicii Franceze, în special, să intervină în acest scop pe lângă guvernul român».

Bine înțeles că dorința Congresului nu a fost luată în nici o considerare de guvernele ce s'au succedat; aceasta e o tradițiune neclintită, ceace nu împiedică ideile bune să-și urmeze cursul lor normal.

Departate de a mă descurajia, aflându-mă la Congresul literar și artistic Internațional dela Vevey, din 1901, făcui următoarele declarațiuni: «In România situațiunea nu s'a schimbat; ne rămâne încă să obținem suprimarea art. 9 al legii din 1862, care impune străinilor să depună operele lor, pentru a-și constitui dreptul de proprietate. Având onoarea, cum și fratele meu, să fim în Parlament, sperăm să realizăm cât mai curând această dorință, care ne este scumpă»¹⁾.

Trei ani după aceea, guvernul venind în Senat cu un proiect de lege, prin care se modifică legea asupra depozitului din 13 Aprilie 1885, prinsei acest prilej pentru a săvârși desființarea acelu blestemat art. 9 al legii din 1862, privitor la depozitul obligatoriu, pricina atâtor învâlmășeli juridice. In secțiuni, cerui și obținui ca în art. 13 final să se declare suprimat art. 9 al legii din 1862. Ales raportor al legii în Senat, iată ce ziceam în raportul meu :

«Cu acest prilej, comitetul delegaților, de acord cu

¹⁾ *Bulletin de l'Association litt. et art. Int.*, 1901, pag. 91.

d-l Ministru al Cultelor și Instrucțiunii publice, vă propune abrogarea art. 9 al legii Presei din 1 Aprilie 1862, care numai din scăpare de vedere nu a fost abrogat la alcătuirea legii din 2 Aprilie 1885, și care dispune că: *Oricine va da la lumină o operă, fie tipărită, săpată sau litografiată, va fi dator a depune patru exemplare la Ministerul Instrucțiunii Publice, iar în județe va depune două exemplare la Prefecturi și unul la Biblioteca din Iași.* Acest articol este încă în vigoare în virtutea hotărârei Inaltei Curți de casațiune și justiție dela 21 Septembrie 1893, și a dat loc la interpretări contradictorii d'inaintea instanțelor judiciare: unele (tribunalul Ilfov, 19 Mai 1892, și Curtea de apel din Galați, 16 Mai 1901) au decis că depozitul prevăzut de legea din 1862 nu e constitutiv al dreptului de proprietate; altele (Curtea de apel din București, 21 Ianuarie 1893) a decis contrariul, astfel că autorii, care nu ar face acest depozit, ar perde dreptul lor de proprietate. În fapt, autorii nu fac acest depozit la Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice. Suprimând art. 9 al legii Presei dela 1 Aprilie 1862, se va tranșa controversa, iar autorii nu ar fi expuși să peardă pe nedrept fructul muncii lor; ei vor fi obligați numai la depozitul ce se prevede în proiectul de lege, supus astăzi deliberării D-voastră».

Legea fu votată atât de Senat (22 Februarie și 9 Martie), cât și de Cameră (26 Februarie) și fu promulgată în *Monitorul Oficial* dela 23 Martie 1904, No. 290 ¹⁾.

¹⁾ Țările în cari există depositul sunt: Bolivia, Brasilia, Chili, Columbia, Costa-Rica, Ecuador, Franca, Guatemala, Haïti, Italia, Mexico, Olanda, Peru, Portugalia, Spania, Turcia, Venezuela, Statele-Unite,

Astfel îmi văzui visul cu ochii, căci, odată depozitul fiind desființat, nu mai mă îndoiam un minut măcar că justiția română va recunoaște drepturile autorilor străini în România, drepturi atât de clar consfințite de legea din 1862. De aceea în raportul ce adresai în același an, 1904, Congresului literar și artistic Internațional din Marsilia ziceam că «justiția română nu poate încuviința o interpretare a legii, care ar tinde să consacre o nedreptate». Apoi repetam apelul ce adresasem deja la Congresul din Paris: «Ar fi de dorit, ziceam, ca autorii streini, despuiți de drepturile lor, să facă acel proces de principiu, în care sunt, după părerea mea, siguri de a învinge și în care pot comptă pe concursul desinteresat al mai multor avocați români»¹⁾.

De data aceasta editorii de muzică Enoch și Durand, din Paris avură încredere în afirmațiunea mea și întentară un poces în contrafacere *editorilor* (??) de muzică Degen și Zamfirescu, cari, după obiceiul vechiu al pământului, reproduceau bucăți de muzică și nu numai le vindeau în țară, fără să fi plătit nici un drept de autor, dar încă le respândeau în străinătate până chiar și în Egipt, făcând astfel o concurență neleală caselor streine, cari publicaseră operele cu sacrificii mari bănești, în specie, eră vorba de contrafacerea cunoscutelor melodii: *Amoureuse* și *Loïn du pays* de Berger; *Annette et Lubin* de Durand; *Gavotte* de Saint-Saëns și *Vous êtes si jolie* de Delmet.

Grecia. Țările în cari nu există depositul sunt: Belgia, Germania, Finlanda, Anglia, Japonia, Luxemburg, Monaco, Norvegia, Austria, Rusia, Suedia, Elveția, Tunisia, Ungaria, Danemarca și România. Este neîndoișos lucru că, cu vremea, depositul obligatoriu va dispărea din toate țările.

¹⁾ *Bulletin de l'Association litt. et art. Int.*, 1904, pag. 174 și 175.

Reînvierea îngropatului art. 9.

Credeam că mântuisem în tot cazul cu depozitul obligatoriu atât de bine îngropat de mine în Senat în 1904! Dar o ultimă surprindere mă așteptă.

Aflându-mă la Paris aflai cu încremenire că Tribunalul de Ilfov, Secția IV, respinsese acțiunea reclamanților francezi. Nu cumva oare Tribunalul se împotriva să aplice în speță legea din 1862? Sau poate că cerea reciprocitatea diplomatică în Franța? Nici una, nici alta.

Oricât ar părea de neverosimul lucrul, Tribunalul menținea că depozitul *atributiv* eră încă în vigoare la noi, cu toate că acest depozit fusese în regulă desființat prin legea dela 23 Martie 1904.

Este interesant să reproduc aici în întregul său modul de a raționa al Tribunalului.

Mai întâiu Tribunalul comise greșeala de a crede că Regulamentul Presei din 2 Mai 1862 este încă în ființă: «Văzând și dispozițiunile art. 15 din Regulamentul Presei din 4 Mai 1862, care impune obligația depozitului autorilor și editorilor streini».

Este adevărat că legea din 23 Martie 1904 nu a abrogat expresamente Regulamentul din 4 Mai 1862,¹⁾ dar cum acest Regulament nu eră decât dezvoltarea²⁾ și punerea în aplicare a art. 9 al legii din

¹⁾ Iată textul exact al art. 13 din legea de la 23 Martie 1904: «Articolul 6 al legii presei din 1 Aprilie 1862 și dispozițiunile legii din 2 Aprilie 1885 ca și ale regulamentului acelei legi, sunt și rămân abrogate.»

²⁾ Chiar o dezvoltare exagerată a legii, căci Curtea de Casațiune, prin hotărârea sa de la 5 Iulie 1946, recunoaște că: «... dintr'o dispoziție a regulamentului acelei legi, care *adaogă* la textul ei, ceea ce nu este permis...».

1 Aprilie 1862, desființându-se acest articol, eră în-
vederat că Regulamentul din 4 Maiu 1862 cădea de
la sine: acest lucru nici nu se poate discuta în mod
serios. Plecând dela această premisă falsă, Tribunalul
de Ilfov urmează considerantele sale, tot atât de
greșite: «Considerând că, deși este adevărat că art. 9
din legea presei a fost abrogat, această abrogare însă
este referitoare numai la forma și modul cum urmează
a se face depozitul, de oarece modificările introduse
prin noua lege din 1904 au avut de scop a înlesni
formalitatea în ceea ce privește numărul exemplarelor
și acela al bibliotecelor publice, fără a atinge în nimic
principiul obligativității depozitului înscris în art. 9 din
legea presei, principiu, care rămâne intact, ba chiar
este din nou consacrat și prin art. 1 și 4 al. III, V
și X din legea din 1904, care impun obligațiunea
depozitului tuturor persoanelor ce dau la lumină o
operă literară sau artistică, supunându-i chiar la pe-
nalitatea amendei în caz de abatere.... că, în adevăr,
prin art. 13 din legea din 1904, se abrogă dispozi-
țiunile art. 9 din legea presei, adică obligațiunea de
a depune câte 4 exemplare la Ministerul Instrucțiunii
Publice și aceasta cu drept cuvânt, pentru că acel
art. 9 din legea presei este înlocuit cu noul art. 1 din
actuala lege, care impune ca și mai înainte obliga-
țiunea depozitului, dar în alte condițiuni, adică : după
cum s'a arătat mai sus depunerea de exemplare la
Academia română, în care s'a contopit Biblioteca
centrală unde odinioară, conform art. 1 din legea din
1885, trebuiau depuse 3 exemplare, precum și la Fun-
dațiunea Universitară Carol I, creată posterior legei
presei; căci altfel, dacă art. 9 nu ar fi fost abrogat,

s'ar fi putut naște întrebarea dacă, pe lângă obligațiunea de a depune la menționatele instituții mai subsistă și obligațiunea de a depune și la Ministerul Instrucțiunii Publice, ca odinioară, și deci pentru a evita orice confuziune și orice nedomirire în această privință s'a spus, în mod categoric, că dispozițiunile art. 9 din legea presei din 1862 și acelei din 2 Aprilie 1885 sunt abrogate, fără însă ca formalitatea depositului să fie suprimată; depositul este menținut prin art. 1 din noua lege și va fi obligator ca și mai înainte, dar sub o altă formă și în alte modalități».

Acest mod de a judeca e un rar exemplu de confuziune, cum făcuseră deja confuziune mai înainte și publiciștii codurilor noastre, amestecând depositul prevăzut de art. 9 al legii asupra Presei din 1862 cu depositul prevăzut de legea din 13 Aprilie 1885. Cu toate acestea, dacă Tribunalul nu era în curent cu campania ce întreprinsesem în contra depositului obligatoriu prevăzut de art. 9 al legii din 1862 (și recunosc că nu era Tribunalul ținut să cunoască această campanie), el trebuia să aibă cunoștință de hotărârea Curții de Apel din București de la 21 Ianuarie 1893, care distinsese foarte lămurit cele două depozite, nici raportul meu la Senat, care însoțea proiectul de lege din 1904 și unde explicam foarte clar că era vorba să se suprima depositul prevăzut de art. 9 al legii din 1862, prin care autorii erau obligați să și garanteze astfel drepturile lor de proprietate, dar unde explicam, totdeodată, că cel de al doilea deposit, prevăzut de legea din 1885, era menținut, numai și numai în scopul de a îmbogăți Bibliotecile publice.

Inmormântarea definitivă a depositului obligator.

Din fericire confusiunea, atât de regretabilă, făcută, să sperăm, pentru ultima oară de Secția IV-a a Tribunalului de Ilfov, tu repede limpezită de hotărârea Secției I a Curței de Apel din București, dela 24 Maiu 1906, model de claritate și de precisiune juridică. Voiu reproduce aici principalele considerante privitoare la cesiunea depositului.

«Considerând, în adevăr, că legea din 23 Martie 1904 (publicată în *Monitorul Oficial* No. 290) prin art. 13 final a abrogat în mod expres art. 9 din legea presei din 1 Aprilie 1862, precum și dispozițiunile legii din 1885, înlocuindu-le cu altele; — că numai autorii români sau streini cari domiciliază în România și cari vor executa operele lor în streinătate spre a le pune în comerț în țară sunt obligați a trimite aceste opere bibliotecelor naționale (art. 4 alin. ultim); — considerând că din aceste dispozițiuni ale legii din 1904 rezultă fără îndoială că, în starea actuală a legislațiunii noastre, nu mai există pentru nimeni formalitatea unui deposit legal pentru constatarea și conservarea drepturilor autorilor sau cesionarilor lor; că obligațiunea trimiterii opérelor la bibliotecile naționale are un alt caracter și un alt scop decât acelea ale depositului, ce îl prevedea art. 9 din legea presei din 1862 și prin urmare, alte consecințe în cas de neexecutare; că în urma suprimării art. 9 și a noilor dispozițiuni legale, drepturile autorilor streini domiciliați în streinătate nu mai sunt câtuși de puțin periclitate, cum afirmă, cu drept cuvânt, rapor-

torul legii din 1904 în Senat, ne mai fiind acești autori obligați la nici un fel de depozit, nici cel puțin la trimiterea operilor lor la bibliotecă ¹⁾; — că, așa fiind, dela 1904, autorii din statele streine sau cesionarii lor sunt admiși a urmări pe contrafăcători pentru delictele prevăzute de art. 339 și următori, Cod. Penal, fără a justifica vre-un depozit, dovedind numai dreptul lor exclusiv de proprietate asupra operilor și existența reciprocității, cerută de art. 11 din legea Presei».

Nu se putea ceva mai clar, nu se putea argumentare mai solidă ²⁾. Este dar de mirare că contrafăcă-

---

¹⁾ În raportul meu către congresul din Paris din 1900 ziceam: «Voiu observă, între paranteze, ca acest din urmă depozit (adică depozitul prevăzut de legea din 1885) nu este, bine-înțeles, cerut decât tipografilor și autorilor care publică operele lor în România; deci, dacă art. 9 al legii din 1862 ar fi desființat, cum ar fi trebuit deja să fie încă din 1885, autorii streini ar fi scutiți de orice depozit». (*Bulletin de l'Association Litt. et art. Intern.*, 1900, pag. 56).

²⁾ Voiu face numai o modestă rezervă asupra următorului considerant al acestei admirabile hotărâri: «Este adevărat că autorii români, spre a putea urmări pe contrafăcători în Franța, sunt datori a justifica că au făcut depozitul cerut de legile franceze, pe când autorii francezi, ca să-și exercite drepturile lor în România nu mai sunt ținuti de o asemenea obligațiune; dar această stare de lucruri, favorabilă streinilor, severă pentru români....». Severitatea despre care vorbește onor. Curte nu e prea mare, de oarece un autor român, care ar urmări pe un contrafăcător, poate face depozitul opereii sale în Franța, chiar în ajunul introducerii acțiunii, destul ca depozitul să preceadă intentarea procesului; el nu este nici de cum obligat de a efectua depozitul înainte de îndeplinirea delictului de contrafacere, după cum cerea fostul art. 9 al legii noastre asupra Presei din 1862. Este o simplă formalitate de îndeplinit. În fond nu există o inegalitate de tratament, cum ar părea la primă vedere. Formalitatea depozitului va dispărea cu vremea din toate legislațiunile; chestiunea suprimării acestei formalități învechite și perfect inutile este pusă la ordinea zilei a viitoarei revizuirii a Con-

torii Degen și Zamfirescu s'au mai aventurat să facă recurs în Casație contra unei asemenea hotărâri, dar și mai de mirare că d. Avocat D. Alexandrescu a primit să apere o asemenea cauză, pierdută dinainte. Din alt punct de vedere însă, faptul a fost îmbucurător, pentru că Inalta Curte de Casațiune și Justiție a putut astfel rezolva definitiv această încurcată chestiune a drepturilor de proprietate literară și artistică ale streinilor în România, prin hotărârea dela 5 Iulie 1906, din care extrag următoarele considerante, de o rară și clasică precisiune, corobând de minune pe acele ale Curței de Apel din București:

«Considerând că, în principiu, dreptul de proprietate a autorilor asupra operilor lor intelectuale ia naștere deodată cu crearea acelor opere, în lipsă de o dispozițiune legislativă contrarie; — Considerând că nu există nici un text de lege, care să subordoneze în mod categoric, conservarea și exercițiul acestui drept condițiunei depositului de exemplare pe la bibliotecile naționale; — Considerând că, dacă prin legea dela 23 Martie 1904 s'a dispus ca un oarecare număr de exemplare să fie depuse la Fundația Universitară «Carol» la Bibliotecile din București și Iași, scopul legiuitorului, în această privință, nu a putut fi altul, decât de a înlesni cultura națională în present și de a păstra generațiunilor viitoare tesaurul cunoștințelor din trecut; — că ceea ce învederează și mai mult intențiunea legiuitorului în această privință este că legiuitorul a avut grija de a edicta sancțiu-

---

vențiunei din Berna dela 1886. Cel mai bun mijloc, de altfel, pentru egalizarea drepturilor și unificarea legislațiunilor este aderarea la Convențiunea din Berna, ceea ce ar fi de dorit să facem și noi cât mai curând

nea neîndeplinirii acestei formalități, pronunțând pedeapsa amenzii în contra autorilor ce nu se supun voinței lui; — Considerând că nici o obiecțiune decisivă nu se poate trage din art. 9 din legea de la 1862; — că, în adevăr, pe lângă că acest articol nu prevede în mod expres, ca sancțiune, pierderea exercițiului dreptului de proprietate literară prin nefacearea depositului, ci o asemenea decădere de drept rezultă numai dintr'o dispoziție a regulamentului acelei legi, care adaugă la textul ei, ceea ce nu este permis, dar în situațiunea legislativă actuală, atât art. 9 din legea de la 1862, cât și dispoziția regulamentară ce'l privea, au fost abrogate în mod expres prin art. 13 din legea din 23 Martie 1904, astfel că, sub această privire, nici un argument decisiv nu se poate trage din vechia noastră legislațiune; — Considerând că, pecăt timp formalitatea depozitului nu constituie o formalitate substanțială de natură a împiedica exercițiul dreptului de proprietate literară, motivul de casare urmează a se respinge ca nefondat».

Această hotărâre a Inaltei Curți de casațiune și justiție, împreună cu aceea a Curței de apel din București vor rămâne istorice, pentru că ele au statornicit pentru totdeauna drepturile autorilor străini în România, atâta vreme nesocotite și năpăstuite, cu toate că legea din 1862 le hărăzise cu o admirabilă și liberală dărnicie, dacă ținem socoteală de epoca când legiuitorul român le-a condensat în 11 articole de lege. Precum un râu nu se reîntoarce pe albia lui, nici ideile de progres, ca acele ale legiuitorului român din 1862, nu mai pot fi primejduite; din potrivă, credința mea este că, poporul român, conștient de vitalitatea sa, se va

alipi, cât mai mult, pe zi ce va trece, de legislațiunile țarilor civilizate din Occident ¹⁾.

În tot cazul, anul 1906 a văzut înlăturate, atât de-
pozitul obligatoriu, cât și toate stavilele ridicate în
contra drepturilor autorilor străini. La Congresul dela
Weimar, din 1903, îndrăzniam să afirm ceea ce ur-
mează : «Precum zicea nemuritorul Zola, Adevărul e
pe drum; el înaintează poate *pede claudo*, ca și tova-
rășa sa Dreptatea, dar, de pe acum chiar, putem sa-
luta zorile apropiatei sale sosiri». Această sosire a Ade-
vărului, ce proorocisem, s'a împlinit trei ani după aceea
și tocmai în preziua Congresului literar și artistic In-
ternațional ce s'a întrunit în Septembre 1906 în Bu-
curești. Astăzi nu mai sunt zorile cari lucesc, pentru
cei mai neîncrezători, e soarele chiar al Adevărului
care strălucește pentru lumea întreagă și ne putem
măguli cu toții, Români și străini, că campania între-
prinsă în contra nedreptăței și spoliațiunei organizate
a învins pe toată linia.

De acum înainte, cei ce au viețuit numai din con-
trafaceri, exploatând, ca paraziți, munca altora, să-și
i-a gândul dela asemenea gheliluri: isvorul veniturilor
lor necinstite a secat pentru totdeauna.

Interesul literaturii și limbei românești

Mi se va obiecta însă: dacă autorii și editorii streini
se bucură negreșit că a reușit campania întreprinsă de

---

¹⁾ Cea mai bună și mai recentă publicațiune asupra dreptului Con-
vențional actual este: *Recueil des Conventions et Traités concernant la pro-
priété littéraire et artistique publiés par le Bureau de l'Union Interna-
tionale pour la protection des œuvres littéraires et artistiques. Berne, 1904.*

mine în contra învechitelor obiceiuri de contrafacere literară și artistică, care este adevăratul interes al literaturii noastre? Nu este ea prea fragedă pentru a purcede pe calea propășirii culturale, fără nici un sprijin strein?

Am întâmpinat această obiecțiune încă din 1883, la Congresul literar și artistic Internațional din Amsterdam și am repetat adese ori la Congresele ulterioare argumentele cari zădărnicesc acest raționament. Nu socotesc de prisos de a discuta din nou această gingașă cestiune, pentru a înlătura chiar umbra unei bănueli în spiritul acelor ce mai pot stă la îndoială.

Mai întâiu, în principiu, nu se clădește nimic trainic pe temelii de nedreptate și înșelătorie; a răpi bunul altuia, ceea ce omul are mai personal, cugetarea lui intimă, scânteia vie, ruptă din creerul lui creator, din inima lui suferindă și întrupată într'o operă, a o reproduce fără scrupul nici măsură, pentru a o vinde pe bani, fără măcar a riscă ceva, cum riscă contra-bandistul, fapta nu este nici leal, nici cinstit, și prin asemenea mijloace nu se îmbogățește o literatură ¹⁾.

Contrafacerile

Un fapt este neîndoios : literatura și arta națională nu propășesc în țările unde bântue contrafacerea; pilda

---

¹⁾ Țările cari nu au nici o dispozițiune legală asupra proprietății literare și artistice sunt: Abisinia, Afganistanul, Bulgaria, China, Congo, Liberia, Marocul, Muntenegrul, Oman, Orange, Persia, Sârbia și Siamul. Țările cari nu acordă actualmente nici o protecțiune internațională sunt cele mai sus, plus: Rusia, Republica sud-africana, Turcia și Venezuela.

Belgiei este plină de învățăminte. În primă jumătate a secolului XIX, pe câtă vreme a dăinuit în Belgia un adevărat desfrâu de contrafaceri, literatura și arta belgiane nici nu au existat. Indată ce legea belgiană a urmărit pe pirații literari și artistici, Belgia a fost cu drept cuvânt mândră de a cită nume ilustre, ca acele a lui Maetterlinck și Cesar Franck! Tot astfel și Elveția a lăncezit în făgașul imitațiunilor până la încheierea întâiului său tractat literar cu Franția din 1864: astăzi scriitori de valoare elvețiani produc opere de imaginațiune ce sunt premiate de Academia Franceză. Spiritul cel mai sprinten și mai original, dacă e redus la o muncă ușoară, dar umilitoare, ca aceea a reproducerei, sub toate formele ei, cu vremea se tocește și se înmoaie peste măsură; dacă mai îndrăznește încă, din când în când, să încerce a creă o lucrare a sa proprie, nu mai este în stare să producă decât stârpituri, fără vlagă, fără viață.

Ceeace este adevărat în domeniul economic, este de o potrivă adevărat și în domeniul artei: popoarele, de sine stătătoare, cari au conștiință de valoarea lor și cari urmăresc un ideal civilizator mai înalt, trebuie să știe să-și creeze o literatură și o artă națională, ca și o industrie națională; și încă, la rigoare (lucru, la noi, prea din cale afară curent) ne putem îmbracă cu haine confecționate gata în străinătate, dar trebuie neapărat să avem cugetarea noastră proprie, nu putem trăi cu demnitate, repetând mereu ca papagalii ceeace alții au gândit la sute de kilometri depărtare!

Negreșit a fost o epocă, la redeșteptarea sentimentului național după secole de obidire, când a fost grabnică nevoie de împrumutat, de la toți vecinii

buni, înțeleg vecini de simțiminte ; când creștinul n'are nici vatră, nici adăpost, nici lăcaș de rugăciune, ia lemne și pietre de unde găsește mai cu înlesnire și de calitatea care se poate. Firul tradițiunii literare din străvechi fusese intrerupt, fie de urgia cotropitoare a hordelor barbare, dar mai cu seamă de corupțiunea degradatoare și de pseudo-cultura desnaționalisatoare a lăcustelor fanariote. În acele timpuri de greă cumpănă, genii ca Heliade Rădulescu s'au adresat literaturilor străine, traducând și imitând cu o pasiune patriotică sublimă ; un neam întreg trebuia deșteptat dintr'o toropeală de veacuri și odată cu lumina zilei, graiul dulce strămoșesc trebuia redat mușilor sau celor cărora străinul le pusese căluș țeapăn la gură. Numele marilor învățători ca Lazăr, Asaki, Laurian, Papiu Ilarian și fostul meu profesor și concetățean brailean Ion Massim va fi pururea pronunțat cu respect de urmașii nostri, cum au fost slăvite și de noi ; alții mai mărunți, cu sutele, au tradus capo-d'operele streinătăței, care în învălmășală, cam în pripă, dar lucrarea a fost laudabilă, meritorie, ea a dat roade bune, căci a aprins dorul frumosului în inima românului ; apoi este drept că traducercile acele erau altfel îngrijite și tălmăcite într'o românească cuviincioasă și citeață.

Dar acea epocă eroică a trecut : limba s'a înche-gat, puțin câte puțin, prinzând forma de astăzi (vor-besc aceia a scriitorilor de valoare ca Eminescu, în poezie, ca Odobescu în proză), formă de care ne putem fâli. Literatura română a luat un avânt strălucit, cu toate piedicile ce i se ridicau în cale și printre cari cea mai de căpetenie a fost și este indiferența pu-blicului cărturar. Pentru ca să poată trăi, de azi pe

măine, scriitorul cel mai talentat a trebuit să fie sau gazetar, sau funcționar, câte odată și una și alta, căci ași agonisi viața din rodul condeiiului său, nu se putea gândi nici un minut.

Indiferența publicului provine mai cu deosebire din pricina concurenței neleale ce făceau autorilor români reproducerile și traduceri nesăbuite, pentru cari nu se plătiă nimic. De ce editorii sau directorii de ziare ar mai fi achitat drepturi de autor, când le eră așa de comod să însărcineze niște salahori ai condeiiului să deă iama prin literaturile streine, cu foarfeca drept complice tăcut.

Din fericire, acest strașnic cuțit al contrafacerei aveă două tășuri: s'a întâmplat ca și autorii și editorii noștrii să pată după urma celui de aldoilea tăiș. Astfel între altele, valsurile celebre ale lui Ivanovici au fost contrafăcute în streinătate și vândute cu sutimele de mii, până în America, fără ca sârmanul compozitor român să fi beneficiat de munca lui; dacă o lege de o reciprocitate asupra proprietății literare și artistice s'ar fi aplicat, fecundul și melodiul Ivanovici s'ar fi imbogățit, atât de universal răspândite sunt valsurile sale, mai cu seamă *Valurile Dunărei*. Atunci am asistat la un spectacol ciudat: editorii noștri de muzică cari, mai înainte, reproduseseră bucăți muzicale streine, fără autorizare prealabilă și fără achitare de drepturi de autor, protestară cu vioiciune, îndată ce să văzură spoliați la rândul lor. In ancheta economică publicată de *La Roumanie* citim: D. C. Gebauer ridică problema proprietății literare și artistice și cere tractate, în scop de a'l ocroti față cu streinătatea. Vom dă concursul nostru oricărui membru al Parla-

mentului care va depune un proiect de lege în favoarea proprietății literare și artistice»¹⁾. Și câteva zile după aceea: «Ca și vechiul său patron, d-l Gebauer, d-l Ion Feder cere o convențiune literară și artistică cu țările străine, în interesul atât al compozitorilor, cât și al editorilor de muzică. Fie ca această Convențiune să fie încheiată mai înainte ca d-l Feder să aibă ocaziunea de a simți amarele regrete ale d-lui Gebauer, care ar fi putut câștiga un milion rotund cu un oarecare vals celebru, numai decât furat fără scrupul de vre-o sută de editori din toate țările, dintre cari unul singur a vândut 50.000 de exemplare»²⁾.

Eră o dreaptă ironie a soartei, căci vorba Evangheliei: «Ce ție nu-ți place altuia nu face».

Traducerile

După contrafacerea delictuoasă, dar rămasă până anul acesta nepedepsită, veni rândul traducerii, această soră mai mică a contrafacerei. Dar ce traduceri mai cu seamă din franțuzește! Mai de obicei ele erau comise de oameni cari nu știau bine nici franțuzește, nici românește. Toate foiletoanele ziarelor fură inundate de această proză în doi peri; mahalalele gemură de fițuici și cărțulii, coprinzând așa zise romane, marfă luată cu duzina dela negustorii de mărunțișuri literare din Paris, unde această marfă înșelătoare putreziă în mucegaiul uitărei; Teatrul Național, în fine, și toate teatrele din țară fură năpădite de cele mai desgustă-

¹⁾ *La Roumanie* dela 29 Sept. 1900.

²⁾ *La Roumanie* dela 4 oct. 1900.

toare și deșănțate producțiuni ale unei civilizațiuni răs-coapte, prezintate când fățiș sub forma de traduceri, când deghizate sub forma de așa poreclite *localizări*. Nici odată aforismul italian: *traduttore-tradittore* nu a avut o mai tristă aplicare; dacă autorii străini ar fi știut în ce hal erau date la lumină operele lor în România, n'ar mai fi scris noi opere; norocul lor a fost că aceste crime literare se comiteau pe înfundate, la Porțile Orientului, cum s'a zis.

Această literatură *sui generis* a sfârșit nu numai prin a strica gustul publicului cititor, dar a avut încă și o jalnică înrâurire asupra limbei române. În mare parte, acestor traduceri se datoresc mōnstruoasele neologisme cari s'au răspândit ca pecinginea până în inima maselor populare, neologisme cu atât mai revoltătoare cu cât ele sunt absolut de prisos, căci norodul are aproape în totdeauna, un cuvânt propriu, care poate înlocui de minune neologismul; dar un traducător, care se respectă, nu cunoaște limba poporului. Dacă s'ar face un recensământ al așa ziselor *franțuzisme* cari s'au tipărit în acești din urmă zece ani, s'ar alcătui un muzău de monstruosități limbistice, cum nu cred să mai existe nicăeri. Eu, numai puțină vreme am cules, din ziare, câteva specimene și încă am ajuns la un rezultat îngrozitor. Dacă vom mai continua pe această cale, o a doua limbă română se va înjgheba, sau mai bine un *jargon* artificial pe care nici nu-l va pricepe poporul român, adică săteanul cel ce păstrează co-moara limbei neaoșe, asupra căreia veghează ca o sentinelă neclintită de atâtea veacuri.

Din fericire, o viguroasă reacțiune s'a manifestat și putem nădăjdui că curentul sănătos al naționalismu-

lui va eși învingător și din această luptă, cum a eșit odată victorios din bătălia cu grecismul sugrumător care, până la 1821, amenința să cotopească întreaga noastră cultură, ca apoi, cum procedează astăzi și în Macedonia, să pretindă cu ridicola megalomanie ce'l caracterizează că Marea Heladă se întinde până la Carpați și până la Prut!

Este incontestabil că și în presă se scrie mai *românește*, și în Parlament limba s'a mai curățit de cele mai nesuferite franțuzisme, și la Teatru a început și țaranul să înțeleagă puțin ce se spune. Este o datorie patriotică să ne îngrijim cu toții stilul și să nu ne încărcăm conștiința cu răspândirea, în masele poporului, de neologisme nesărate și caraghioase; mai cu deosebire, ziarele au o mare răspundere în această privință.

Când o literatură are gloria să numere, în trecut, scriitori ca Eminescu, Alexandri, Bolintineanu, N. Bălcescu, M. Kogălniceanu, Al. Odobescu; când o țară numără, în viață, poeți ca Vlahuță, Coșbuc, Duiliu Zamfirescu, Octavian Goga și Iosif, prozatori ca Hașdeu și Delavrancea, dramaturgi ca Luca Caragiale și Haralamb Lecca, pictori ca N. Grigorescu și Mirea, artiști muzicanți ca Enescu și Dinicu, nu mai putem tolera ca floarea fragedă și îmbălsămată a artei române să fie năbușită de ierburile otrăvitoare ale acelor pe cari Horațiu i-a numit cu dispreț *imitatorum servum pecus!* Legiuitorul are imperioasa datorie să intervină cât mai grabnic posibil.

Nu de astăzi am profesat această părere. Am fost adese ori atacat, de pe urma acestei convingeri. Mulți îmi explicau că fac, pe neștiute și cu naivitate,

jocul străinilor, în dauna celor pe cari, eu unul, îi privesc mai mult ca niște industriali ai literaturii și ai artei. Am lăsat să fiu atacat urmându-mi calea croită, cu credință că mi împlinesc o datorie patriotică. Limba noastră e atât de frumoasă, destul de bogată, poporul român are legende și basme atât de poetice, istoria țării este atât de plină de episoade eroice, încât mi se pare că ar fi criminal să nu încurajăm pe scriitorii și pe artiștii originali în eforturile lor către un ideal național. Negreșit, nu sunt xenofob, o știu numeroșii prieteni ce am în streinătate unde am petrecut o mare parte a vieții mele; să urmăm a citi pe unii autori streini; să ne adăpăm la izvoarele limpezi ale artei, ori din ce țară; dar să fim, la rândul nostru, și noi originali, să producem și noi opere, în cari să se oglindească geniul popoului român. Numai cu această condițiune limba și literatura națională se vor îmbogăți și se vor subția.

Atunci, apa limpede, pornită din marile râuri, ca Dunărea, sau din Marea nemărginită, care e poporul, izvor nesecat de idei înalte și simțiminte generoase, după ce se va ridica spre cer, le va reveni înapoi sub formă de rouă și de ploaie binefăcătoare, pentru a înfrăgezi și a fecunda sufletele cari au cultul frumosului.

Concluziune

Inchei.

La Congresul dela Weimar, din 1903, ziceam: «Din punctul de vedere al obiectului de care ne ocupăm în permanență, România are o situațiune unică. În

adevăr, în mai toate Statele civilizate, există legi care ocrotesc pe autori și pe artiști; în alte țări, nu există asemenea legi. România are legea din 1862, care asigură streinilor drepturile de care se bucură și naționali, iar cei interesați nu reclamă aplicarea acestei legi: ¹⁾» Probă că nu mă înșelam vorbind astfel este că dreptatea a fost dată autorilor istoriei, îndată este ce au cerut-o. E regretabil numai că autorii streini interesați s'au hotărât cu atâta greutate ca să-și reclame drepturile.

Progresul îndeplinit, prin recunoașterea drepturilor de proprietate literară și artistică ale streinilor în România, fără nici o formalitate de depozit, și fără nici o declarațiune diplomatică de reciprocitate este imens, dacă comparăm actuala stare de lucruri cu aceia de sunt numai de câteva luni. Totuși, nu se cuvine să privim acest progres decât ca un prim popas către țelul final, la care trebuie să tindem și care este viitoarea și dorita alipire a României la Convențiunea din Berna din 9 Sept. 1886 ²⁾.

În așteptarea acestui sfârșit, către care cată să ne îndrumăm cu pași repezi și fără nici o șovăire, se

¹⁾ Bulletin de l'association litt. et art. int., 1903, pag. 16.

²⁾ În acelaș mod se pronunță și d. Ioan T. Ghica (pag. 161). și d. Nicolau (pag. 347—348). Țările cari fac parte din Uniunea dela Berna sunt: Germania, Belgia, Spania cu coloniile sale, Franța cu Algeria și coloniile sale, Anglia cu coloniile sale, Haïti, Italia, Japonia, Luxemburgul, Monaco, Suedia, Norvegia, Danemarca, Elveția și Tunisiă; Convențiunea dela Berna a intrat în vigoare la 5 Decembrie 1887; ea a fost modificată prin Actul adițional și declarațiunea interpretativă, semnate la Paris la 4 Maiu 1896.

simte nevoie urgentă să legiferăm asupra traducerei, care după termenii legeri Presei din 1862 pare încă a fi lăsată liberă și fără control la noi: în adevăr art. 5 al acestei legi sună precum urmează: «Traducțiunile nu intră în categoria articolelor de mai sus, decât pentru textul traducerei, fiind fiecare liber de a face alte traduceri de pe textul original al scrierei».

D. C. Hamangiu (pag. 148), comentând acest articol, zice: «Cât privește despre *traduceri*, aceste fiind niște opere literare, având și ele caracterul lor de originalitate, se vor bucură de dispozițiunile legeri noastre; traducătorul va avea proprietatea traducțiunilor făcute și va putea trage toloasele materiale ce vor rezultă din vinderea lor, *cu condițiune de a avea autorizațiunea autorului operei originale*». D. Ioan T. Ghica (pag. 44) zice: «Le premier traducteur ne peut interdire à une autre personne de faire la même traduction. Toute personne peut traduire et nulle restriction à ce sujet». In Congresul dela București d-l Ghica a declarat că traducătorii au nevoie de autorizarea prealabilă a autorilor' scrierei originale. D-l Al. D. Nicolau (pag. 341) dă traducerea integrală a art. 5 și atâta numai adaogă: «Il va de soi que le traducteur ne jouit de la protection légale que quant à la version qu'il a donnée du texte original, mais il n'a nullement le droit de s'opposer à ce qu'une autre traduction soit faite»; D-sa nu se pronunță asupra cestiunei esențiale dacă, la noi, se pot face și publică traduceri fără autorizarea autorilor. In fine, în această privință, Biuroul Uniunei Internationale pentru ocrotirea operelor literare și artistice din Berna, mi-a scris următoarele: «Le droit de traduction

n'est pas non plus spécialement prévu dans la législation roumaine et pourtant la jurisprudence de ce pays a établi *que, par leur généralité, les dispositions de la loi de 1793 s'appliquent à toute espèce de reproduction, lorsque cette reproduction est de nature à porter atteinte à la propriété d'autrui, la traduction d'un livre français en langue étrangère reproduisant nécessairement l'ouvrage original* (v. Pouillet, *Traité théorique et pratique de la propriété litt. et art.*, 2e éd. pag, 519). Cette solution préparée par la jurisprudence s'imposera aussi en Roumanie, bien que l'art 5 de la loi roumaine puisse sembler prévoir la libre traduction. Cette disposition n'est toutefois que la reproduction de celle de l'art. 6 de la Convention de Berne ¹⁾, qui protège la traduction comme telle, spécialement quand l'œuvre originale est dans le domaine public.

«Mais si, comme nous le croyons, le droit de traduction est assimilé en Roumanie au droit de reproduction, ce pays le range, à cet égard, à côté de l'Allemagne de la Belgique, de l'Espagne, de la France de Haiti, Monaco et de la Tunisie».

Iată dar o contraversă de cea mai mare importanță, ce rămâne a fi rezolvată de justiție: Admite-vom, cum

---

¹⁾ Dau textul acestui art. 6: «Les traductions licites sont protégées comme des ouvrages originaux. Elles jouissent, en conséquence, de la protection stipulée aux art. 2 et 3 en ce qui concerne leur reproduction non autorisée dans les pays de l'Union. Il est entendu que, s'il s'agit d'une œuvre, pour laquelle le droit de traduction est dans le domaine public, le traducteur ne peut pas s'opposer à ce que la même œuvre soit traduite par d'autres écrivains».

ar fi de dorit și cum admit Franța și alte state, că traduceri sunt reproduceri fățarnice și cad, prin urmare, ca și contrafacerile sub pedeapsa legii din 1862? Sau admite-vom, ceea ce nu ar fi nici logic, nici drept, că oricine poate traduce orice, fără cuvenita autorizare a autorilor? În tot cazul, fie pe cale legislativă, fie pe cale de jurisprudență, această mare chestiune merită a fi rezolvată cât mai grabnic posibil! Dacă se va repeta cu traduceri ce s'a întâmplat cu contrafacerile, adică dacă guvernul nu va lua în mână interesele literelor și artelor, voi zice din nou autorilor străini: Faceți un proces, adresați-vă justiției, căci avem judecători la București! ¹⁾.

A lăsa să se perpetue starea actuală, în care debitanții de contrabandă otrăvesc întregi generațiuni cu produse falsificate de așa zisă literatură romantică, sucind și scâlcând biata limbă strămoșească, ar fi a compromite întregul viitor; nu mai e vreme de pierdut, căci răul a pustiit destul ogorul național. Să luăm pildă dela Belgia: după ce a fost, în timp îndelungat, țara clasică a contra-facerilor, Belgia are astăzi legea cea mai desăvârșită legislațiune asupra proprietății literare și ar-

---

¹⁾ În acest ordin de idei, iată ce ziceam la Congresul literar și artistic internațional din Neapole, (1902): «Dans les pays où la législation est incomplète, comme elle l'est en Roumanie, l'impartialité et l'équité des instances judiciaires comblent les lacunes. Au congrès de la propriété industrielle, qui a eu lieu ce mois à Turin, j'ai cité le cas de la fabrication de l'eau de Vichy artificielle qui, à la suite d'un procès, a été défendue chez nous, tandis que cette fabrication est encore tolérée en Italie». Sunt fărăi ca Egiptul, cari nu au nici decum legi ocrotitoare, dar în cari jurisprudența înlocuește legile absente.

tistice; de ce nu am copia această lege, precum am copiat Constituțiunea belgiană? Protecțiunea ce s'ar acordă scriitorilor români, în contra condotierilor care trăesc din munca altora, ar fi de natură a da un mai mare avânt literaturii naționale și a ne afirma mai cu tărie individualitatea.

Sau cel puțin, până când se va găsi un guvern care să hotărască aderarea României la Convențiunea din Berna, să ne grăbim a revizui vechia noastră lege din 1862, care, cu toate meritele ei indiscutabile, nu mai răspunde progreselor săvârșite ¹⁾, dar mai cu deosebire să nu pierdem vremea și să regulamentăm dreptul de traducere. Vom realiza, în acelaș timp, două progrese: pe deoparte ne vom cinsti intrând în cercul națiunilor civilizate cari respectă cugetarea ome-nească, iar pe de altă parte vom servi interesele bine înțelese ale literaturii române, smulgând burue-nile cari copleșesc înfloririle producțiunilor originale

¹⁾ Un punct, care merită mai cu deosebire atențiunea legiitorului, este termenul prea scurt de protegiuire ce acordă legea din 1862 scriitorilor și artiștilor: zece ani după moartea lor. Un termen mai scurt nu se găsește decât în Chili (5 ani) și în Anglia (7 ani). Toate celelalte state din lume acordă termene mai lungi. *Dela moartea autorului*: 20 ani, Haiti; — 30 ani Germania, Austria, Japonia, Elveția; — 50 ani, Belgia, Bolivia, Costa-Rica, Danemarca, Equatorul, Finlanda, Franța, Ungaria, Luxemburgul, Monaco, Norvegia, Portugalia, Rusia, Suedia și Tunisia; — 80 ani, Colombia și Spania. *Din momentul publicării*: 15 ani, Grecia; — 40 ani, Turcia; — 50 ani, Brasilia, Olanda, Republica Sud-Africană, Statele-Unite acordă 28 ani după înregistrare, plus 14 ani după o nouă înregistrare. Anglia acordă 7 ani după moarte sau 42 ani după publicațiune. În Italia: Prima perioadă: cât trăește autorul sau 40 de ani minimum; Perioada a doua: 40 ani de domeniu public în care timp se plătește celor în drept 5% din prețul net.

și deschizând orizonturi noi muselor naționale, pe cari atât de duios le are sub aripa Sa oblăduitoare Majestatea Sa Regina, Geniala Carmen Sylva, în deobște iubită și admirată! ¹⁾.

Trandafir G. Djuvara.

¹⁾ Iată ce ziceam la Congresul din Paris din 1900: «In ceea ce mă privește, după ce am luptat, împreună cu D-voastră, dela 1878, în diferitele Congrese și în special la conferința dela Berna dela 1883, pentru nobilele principii ale proprietății intelectuale, cea mai sacră dintre toate proprietățile, nădăjduesc că se va găsi, cât mai curând, un guvern român care să adere la Uniunea Internațională din Berna, ceea ce se va înlesni mult legislațiunea română în vigoare, care asimilează completamente pe streini cu naționali; regularea acestei chestiuni a fost mereu amânată, din pricina preocupărilor politice ale fiecărui moment, atât de variate și pururea atât de vii în România; dar terenul este pregătit de legile existente și de acel spirit de libertate și de dreptate care este fondul tuturor instituțiilor noastre, francamente liberale. Fac urări fierbinți pentru această soluțiune, nu numai pentru că ea ar așeză țara mea printre Statele cari au, din ce în ce mai mult, grijă de demnitatea și de soarta materială a scriitorului și a artistului, de orice naționalitate ar fi el, dar mai cu seamă pentru că ea ar curma seria traducerilor nesocotite, cari, precum am explicat-o în studiul meu asupra literaturii române prezintat Congresului literar și artistic Internațional din Amsterdam (1884), după ce că despoaie, pe nedrept, pe scriitori, streini de drepturile lor, împiedică dezvoltarea normală a limbei și a literaturii naționale». (*Bulletin de l'Ass. litt. et art. Int.*, 1900, p. 57-58).

BIBLIOTECA
Centrală

VERIFICAT